

การศึกษาวิเคราะห์ความงามพระพิมพ์ดินเผา

พระบรมธาตุนาดูนตามทัศนะจิตนิยม

AN ANALYTICAL STUDY OF BEAUTY OF TERRACOTTA VOTIVE

AMULETS OF BUDDHA FROM NADOON STUPA

IN ACCORDANCE WITH IDEALISM VIEWS

พระทวี โกวิท (รัชชะ)¹,

สุวิน ทองปั้น², จรัส ลีภา³ และ พระครูปลัดรังสรรค์ คุณสาโร⁴

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น^{1,2,3}

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด⁴

PhraThawee Kovito (Retcha)¹, Suwin Thongpan²,

Jaras Leeka³ and Phrakrupalat Rangsan Khunasaro⁴

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Khonkaen Campus, Thailand^{1,2,3}

Mahamakaut Buddhist University Roi Et Campus, Thailand⁴

Corresponding Author, Email: thwirachcha@gmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของพระพิมพ์ดินเผา
กรพระบรมธาตุนาดูน 2) เพื่อศึกษาทฤษฎีความงามในทัศนะทฤษฎีจิตนิยมและ 3) เพื่อ
วิเคราะห์ความงามพระพิมพ์ดินเผากรพระบรมธาตุนาดูนตามทัศนะทฤษฎีจิตนิยม เป็นการ
วิจัยคุณภาพ ศึกษาข้อมูลจากเอกสารด้านวิชาการ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการสัมภาษณ์
ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 23 รูป/คน แล้ววิเคราะห์ข้อมูลด้วยการพรรณนาตามหลักอุปนัยวิธี

* ได้รับบทความ: 5 สิงหาคม 2563; แก้ไขบทความ: 25 กันยายน 2563; ตอรับตีพิมพ์: 28 กันยายน 2563

Received: August 5, 2020; Revised: September 25, 2020; Accepted: September 28, 2020

ผลการวิจัยพบว่า

1. พระพิมพ์ดินเผากรุพระนาถนถูกขุดพบเมื่อปี พ.ศ. 2522 นั้น ถูกสร้างขึ้นเป็นพุทธรูปในสมัยทวารวดีมีอายุประมาณ 1300 ปี มีความสวยงามตามพุทธศิลป์ มีเนื้อพระพิมพ์แข็งแกร่ง บางองค์กลายเป็นเนื้อหิน มี 5 สี คือ น้ำตาลแก่ เหลืองอ่อน ชมพู แดงหินทราย และขาวนวล มี 6 แบบ คือ แบบสี่เหลี่ยมผืนผ้า แบบฐานสี่เหลี่ยมยอดโค้ง แบบสามเหลี่ยมหน้าจั่ว แบบสามเหลี่ยมรูปใบไม้หรือรูปหอย แบบสี่เหลี่ยมจัตุรัส และแบบลอยตัวองค์เดียว

2. ทฤษฎีจิตนิยม มีทัศนะว่า จิตเป็นความจริงสูงสุด สสารเป็นเพียงปรากฏการณ์ของจิต เช่น ร่างกายมนุษย์เป็นเพียงปรากฏการณ์ชั่วคราวของจิต เมื่อร่างกายสูญสิ้นจิตยังคงอยู่ และกลับคืนสู่สภาวะเดิมคือจิตสมบูรณ์ซึ่งเป็นบ่อเกิดของสรรพสิ่ง และทฤษฎีนี้แบ่งอารมณ์สุนทรีย์เป็น 4 อย่าง คือ 1) ความงาม 2) ความแปลกหูแปลกตา 3) ความน่าทึ่ง และ 4) ความศรัทธา

3. การวิเคราะห์ความงามตามทัศนะทฤษฎีจิตนิยม พบว่า เป็นความงามที่เกิดแก่จิตของปัจเจกบุคคลที่มีต่ออารมณ์แห่งการรับรู้ความงามในพระพิมพ์ดินเผาจนทำให้เกิดความรู้สึกพึงพอใจ และ ความงามของพระพิมพ์ดินเผากรุนาถนนี้เกิดจากแรงศรัทธาในการสร้างจึงทำให้มีความสวยงาม น่าทึ่ง แปลกตา เป็นสิ่งที่มีคุณค่า และเป็นสิ่งที่พึงพอใจของบุคคลทั่วไป

คำสำคัญ: ความงาม; พระพิมพ์ดินเผากรุพระบรมธาตุนาถน; จิตนิยม

Abstract

The objectives of this research were: 1) to study the history of the terracotta votive amulets of Buddha found in Nadoon Stupa (Phrathatnadoon); 2) to study the theories of beauty of idealism views; 3) to analyze the beauty of the terracotta votive amulets of Buddha in Nadoon Stupa as according to the viewpoint of idealism theories. This quality research was carried out through investing the Tipiṭaka, philosophical documents, Buddhism documents and

related research. The obtained data were interpreted by the descriptive analysis.

The research results were as follows:

1) The terracotta votive Buddha amulets were excavated in the year 2522 (BCE), built in the Dvaravati period, about 1300 years old, to be a Buddhist worship object. They were correctly made in accordance with the Buddhist art principles. There were 6 colors: brown, light yellow, pink, red and white, divided into 6 styles: 1) rectangle; 2) square base and top-curve; 3) isosceles triangle; 4) triangular leave shape; 5) square type and 6) stand alone shape.

2) The idealism theory has a view that the mind (citta) is the only highest truth while matter is just a phenomenon of the mind. Also, the idealism theory divides aesthetics into 4 categories: 1) beauty, 2) distinction, 3) remarkableness and 4) faith.

3) The analysis of the beauty of terracotta votive Buddha amulets from Nadoon Stupa according to the theories of idealism suggests that the beauty that comes from the mind of the audience is the beauty that comes from the thoughts of the people who are satisfied with what they see. It is a state of prominence in which the presence of perceptions of various things in the minds of human beings towards objects and the beauty of the terracotta votive amulets of Nadoon Stupa is the result of creation by faith, beauty, remarkableness, distinction, and satisfaction according to the feelings of the individual.

Keywords: Beauty; Terracotta Votive Amulets Of Buddha From Nadoon Stupa; Idealism

บทนำ

ดินแดนภาคอีสานมีลักษณะเป็นที่ราบสูงขึ้นไปทางทิศตะวันตกและทิศใต้ของภาค มีแนวเทือกเขาเพชรบูรณ์ เทือกเขาตงพญาเย็นอยู่ทางทิศตะวันตก โดยมีเทือกเขาสนกำแพง เทือกเขพนมดงรักอยู่ทางทิศใต้ของภาค ซึ่งจะเกิดการไหลของแม่น้ำต่างๆ จะไหลลงไปทางทิศตะวันออกเพื่อลงสู่แม่น้ำโขง วัฒนธรรมทวารวดี มีรากฐานทางพุทธศาสนาจากประเทศอินเดีย ได้ส่งอิทธิพลเข้ามาสู่ดินแดนที่เป็นประเทศไทยในปัจจุบัน รวพุทธศตวรรษที่ 12 จากนั้นจึงแพร่ขยายเข้ามาสู่ดินแดนภาคอีสานโดยเข้ามาทางแม่น้ำมูลและแม่น้ำชี ในพื้นที่ภาคอีสานตอนล่างอย่างแพร่หลาย จังหวัดมหาสารคาม ได้พบร่องรอยของ วัฒนธรรมทวารวดีสมัยประวัติศาสตร์ระยะเริ่มแรกกระจายอยู่ตามบริเวณชุมชนสังคมเกษตรกรรมดั้งเดิมหลายแห่งด้วยกัน เช่นอำเภอกันทรวิชัย และอำเภอนาดูน นครจำปาศรีเป็นชุมชนโบราณขนาดใหญ่ ปัจจุบันอยู่ในเขตอำเภอนาดูน จังหวัดมหาสารคาม เมืองแห่งนี้เคยเจริญรุ่งเรืองอยู่ในระหว่างพุทธศตวรรษที่ 13-15 สมัยทวารวดี ภายในเมืองโบราณนครจำปาศรีมีองค์พระเจดีย์อยู่รายรอบทั้งในเขตเมือง และนอกเมืองรวมถึง 25 องค์ นอกจากนี้ยังมีโบราณวัตถุที่เป็นพระพุทธรูป พระพิมพ์ดินเผา โดยพระพิมพ์ดินเผาส่วนใหญ่จะจัดกระจายอยู่รอบองค์เจดีย์มีจำนวนมากนับพันองค์พระพิมพ์บางองค์ยังมีจารึกเป็นอักษรปัลลวะหรือภาษามอญโบราณ และยังมีโบราณวัตถุอีกหลากหลาย สิ่งสำคัญที่พบในบริเวณนี้ยังมีสถูปสำริดทวารวดี ซึ่งภายในประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุถูกฝังอยู่ที่พระเจดีย์องค์หนึ่ง ภายหลังทางการได้สร้างพระธาตุนาดูน และบรรจุพระบรมสารีริกธาตุนี้ไว้เมื่อปีพ.ศ. 2528 พระพิมพ์ดินเผากรุพระธาตุนาดูนถูกขุดพบเมื่อปี พ.ศ.2522 นั้น ถูกสร้างขึ้นเป็นพุทธบูชา มีความสวยงามตามหลักพุทธศิลป์ มีเนื้อพระพิมพ์แข็งแกร่ง บางองค์กลายเป็นเนื้อหิน มี 5 สี คือ น้ำตาลแก่ เหลืองอ่อน ชมพู แดงหินทราย และขาวนวล มี 6 แบบ คือ แบบสี่เหลี่ยมผืนผ้า แบบฐานสี่เหลี่ยมยอดโค้ง แบบสามเหลี่ยมหน้าจั่ว แบบสามเหลี่ยมรูปใบไม้หรือรูปหอย แบบสี่เหลี่ยมจัตุรัส และแบบลอยตัวองค์เดียวก็มี (ณัฐพงษ์ บุญเพชร และศุภวัตร อะโน, 2545 : 32)

จากความงามที่ปรากฏอยู่ในองค์พระพิมพ์ดินเผากรุพระธาตุนาดูนเมื่อวิเคราะห์ความงามตามทัศนะทฤษฎีจิตนิยม พบว่า ทฤษฎีจิตนิยม ความงามที่ปรากฏนั้นเป็นแบบอัตวิสัย (subjective) โดยการวิเคราะห์ผ่านศิลปวัตถุ และปรัชญากลุ่มนี้มีแนวคิดที่ยืนอยู่บนพื้นฐานของตนเองที่ถือว่า ความงามเป็นเรื่องปัจเจกบุคคล เพราะที่ตั้งของความงามอยู่ที่จิต

จิตของปัจเจกบุคคลเท่านั้นที่สัมผัสและเห็นคุณค่าของความงาม (ปานทิพย์ สุภนกร และคณะ, 2538 : 226) และปรัชญากลุ่มจิตนิยมยังมองคุณค่าศิลปะอยู่ที่จิตเป็นสำคัญหากปราศจากจิตก็ไม่สามารถหาคุณค่าได้ การกำหนดคุณค่าของทฤษฎีนี้จึงต้องอาศัยองค์ประกอบ 3 ประการคือ 1.จิต (Mind) 2.อารมณ์ (Feeling or Emotion) และ 3.ความพอใจ (Pleasure) เป็นความงามที่เกิดแก่จิตของปัจเจกบุคคลที่มีต่ออารมณ์แห่งการรับรู้ความงามในพระพิมพ์ดินเผาจนทำให้เกิดความรู้สึกพึงพอใจ และความงามของพระพิมพ์ดินเผากรุณาดูนนี้เกิดจากแรงศรัทธาในการสร้างจึงทำให้มีความสวยงาม น่าทึ่ง แปลกตา เป็นสิ่งที่มีคุณค่า และเป็นที่พึงทางใจของบุคคลทั่วไป (พระไพโรษย์ ปญญาโก, 2557 : 36 – 37)

ดังนั้น เพื่อตอบข้อสงสัยเรื่องความงามของพระพิมพ์ดินเผาพระธาตุนาดูน ว่าเมื่อนำทฤษฎีจิตนิยมมาวิเคราะห์แล้วจะมีความงามอย่างไร และพระพิมพ์ดินเผาพระธาตุนาดูนกลายเป็นศิลปวัตถุที่ทรงคุณค่า และมีคุณค่าทางด้านจิตใจอย่างไร รวมทั้งมีมูลค่าที่สูงได้อย่างไร ผู้วิจัยจึงพิจารณาเห็นว่า เพื่อตอบข้อสงสัยดังกล่าวนี้ จึงต้องการทำวิจัยเพื่อได้ข้อสรุปว่า พระพิมพ์พระบรมธาตุนาดูนได้รับความนิยมมากในปัจจุบัน และถือเป็นมรดกล้ำค่าทางพระพุทธศาสนา ที่มีความสำคัญต่อจิตใจของผู้เคารพบูชา และจากค่านิยมของคนในยุคปัจจุบันที่ต้องการมีพระพิมพ์กรุณาดูนไว้บูชา และครอบครอง ดังนั้นเพื่อบรรเทาปัญหาที่ผู้วิจัยจึงต้องการทำวิจัยเพื่อหาคำตอบว่าคุณค่าและความงามที่แท้จริงของพระพิมพ์พระบรมธาตุนาดูนเพิ่มขึ้นด้วยวิธีการอะไร และเมื่อวิเคราะห์ตามทฤษฎีจิตนิยมทางปรัชญาแล้วจะมีคำตอบเป็นอย่างไร

จากประเด็นดังกล่าวมานี้ ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะทำวิจัยถึงคุณค่าความงามของพระพิมพ์ดินเผาพระบรมธาตุนาดูน ตามทฤษฎีความงามในทัศนะทฤษฎีจิตนิยม เพื่อที่จะใช้เป็นเกณฑ์ตัดสินถึงคุณค่า ความงาม ความศรัทธาของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อพระพิมพ์ดินเผาพระบรมธาตุนาดูน และเพื่อเป็นตอบคำถามต่างๆ เกี่ยวกับความงามของพระพิมพ์ดินเผาพระบรมธาตุนาดูนด้วยการวิเคราะห์ตามทฤษฎีจิตนิยม และงานวิจัยนี้เมื่อเสร็จสมบูรณ์แล้วจะเป็นสารสนเทศแก่ผู้สนใจต่อไป

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของพระพิมพ์ดินเผากรุพระบรมธาตุนาดูน ตำบลพระธาตุ อำเภอนาดูน จังหวัดมหาสารคาม
2. เพื่อศึกษาทฤษฎีความงามในทัศนะทฤษฎีจิตนิยม
3. เพื่อวิเคราะห์ความงามพระพิมพ์ดินเผากรุพระบรมธาตุนาดูนตามทัศนะทฤษฎีจิตนิยม

วิธีดำเนินการวิจัย

1) **รูปแบบการวิจัย** การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยคุณภาพ โดยผู้วิจัยจะศึกษาค้นคว้าวิเคราะห์ข้อมูล จากหนังสือ เอกสาร สิ่งพิมพ์และงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้สัมพันธ์ตรงกับหัวข้อที่ตั้งเอาไว้

2) **เอกสารในการวิจัย** ได้แก่ 1) ชั้นปฐมภูมิ (Primary Sources) ได้แก่ พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2539, หนังสือประวัติพระพิมพ์ดินเผากรุพระบรมธาตุนาดูน และข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก และ 2) ชั้นทุติยภูมิ (Secondary Sources) ศึกษาจากเอกสาร สารนิพนธ์ วิทยานิพนธ์ ตำรา บทความทางวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความงามพระพิมพ์ดินเผากรุพระบรมธาตุนาดูน ตำบลพระธาตุ อำเภอนาดูน จังหวัดมหาสารคาม และเกณฑ์การตัดสินความงามตามทัศนะทฤษฎีจิตนิยม

3) **ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ** ผู้วิจัยได้เลือกโดยการกำหนดบุคคลผู้ที่มีความเกี่ยวข้อง และมีความรู้ผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับพระพิมพ์ดินเผากรุนาดูน จำนวน 23 รูป/คน

4) **เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย** ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตแบบมีส่วนร่วม กล้องถ่ายรูป สมุดจดบันทึก เครื่องบันทึกเสียง และกล้องถ่ายวิดีโอ

5) **การสร้างเครื่องมือ และการหาคุณภาพเครื่องมือ** มีขั้นตอนดังนี้ 1) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และกรอบแนวคิดในการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพระพิมพ์ดินเผากรุพระธาตุนาดูนอย่างละเอียด เพื่อมาเป็นแนวทางในการสร้างแบบสัมภาษณ์ 2) นำข้อมูลที่ได้จากขั้นตอนที่ 1 มาเป็นประเด็นคำถามแบบสัมภาษณ์ แล้วนำเสนออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อพิจารณาและให้ข้อเสนอแนะ 3) ปรับปรุงแบบสัมภาษณ์ตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษา 4) นำแบบสัมภาษณ์ที่ปรับปรุงแล้วให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบพิจารณาความเหมาะสมและความถูกต้องตามเนื้อหาภาษา และความสอดคล้อง

เกี่ยวกับประเด็นคำถาม และ5) ปรับปรุงแก้ไขแบบสัมภาษณ์ตามคำแนะนำแล้วนำไปเก็บข้อมูล

6) การเก็บรวบรวมข้อมูล มีดังนี้ 1) นำหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ถึงเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบลพระธาตุพระภิกษุในเขตตำบลพระธาตุ ปราชญ์ชาวบ้าน หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยในการสัมภาษณ์ 2) สร้างความสัมพันธ์กับผู้ให้ข้อมูลหลักและกลุ่มเป้าหมาย พบปะพูดคุยเพื่อสร้างความคุ้นเคยแจ้งวัตถุประสงค์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล 3) กำหนดนัดหมายวันเวลาที่จะดำเนินการสัมภาษณ์ที่แน่นอน เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายได้เตรียมตัวและเอกสารอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเก็บข้อมูล และ4) ดำเนินการเก็บข้อมูล โดยใช้แบบสัมภาษณ์กับกลุ่มเป้าหมาย ที่เป็นผู้ให้ข้อมูลหลักและบุคคลอื่นๆ โดยใช้วิธีการบันทึกเทป จดบันทึก และการสนทนากับกลุ่มเป้าหมาย

7. การวิเคราะห์ข้อมูล มีขั้นตอนดังนี้

นำข้อมูลที่รวบรวมทั้งเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ข้อมูลจากการเก็บข้อมูลต่างๆ จากพระพิมพ์ดินเผากรุพระบรมธาตุนาดูน และข้อมูลจากการสัมภาษณ์ นำมาวิเคราะห์ ดังนี้

- 1) จัดหมวดหมู่ 2) ตีความ
- 3) วิเคราะห์ด้วยวิธีการพรรณนา ตามหลักอุปนัยวิธีใน 3 ประเด็น คือ ความเป็นมาของพระพิมพ์ดินเผากรุพระบรมธาตุนาดูน ทฤษฎีความงามในทัศนะทฤษฎีจิตนิยม และความงามพระพิมพ์ดินเผากรุพระบรมธาตุนาดูนตามทัศนะทฤษฎีจิตนิยม 4) สรุป และนำเสนอ

ผลการวิจัย

1. ประวัติความเป็นมาของพระพิมพ์ดินเผากรุพระบรมธาตุนาดูน ตำบลพระธาตุอำเภอนาดูน จังหวัดมหาสารคาม สรุปได้ว่า พระพิมพ์ดินเผากรุพระธาตุนาดูนที่ขุดพบเมื่อปี พ.ศ.2522 นั้น เป็นพระพิมพ์ดินเผาฝีมือช่างประจำราชสำนัก โดยในกรมระดาญ์พร้อมด้วยพระสหายได้ร่วมกันสร้างไว้เพื่อเป็นพุทธบูชาสืบทอดพระพุทธศาสนา พระพิมพ์ดินเผากรุพระธาตุนาดูน มีพุทธศิลป์ ลวดลายลีลาอ่อนช้อยสวยงามและเป็นศิลปะสมัยทวารวดีมีอายุอยู่ในราวพุทธศตวรรษที่ 12-16 (หรือประมาณ 1,300 ปี) เนื้อพระพิมพ์แข็งแกร่งมาก พระพิมพ์บางองค์กลายเป็น เนื้อหิน สีเนื้อพระพิมพ์มี 5 สี คือ สีหิน (น้ำตาลแก่) สีเหลืองอ่อน หรือสีเหลืองมันปู สีชมพู สีแดงหินทราย และสีขาวนวล(สีเทาอ่อน)ในพระพิมพ์เกือบทุกพิมพ์จะมี รูป

เจดีย และสถาปนาจำลองปรากฏอยู่เสมอ และเป็นพระพิมพ์เล่าเรื่องพุทธประวัติที่มีความหมายอยู่ในตัว พระพิมพ์ดินเผากรุพระนาคน ที่ขุดพบได้นำตัวอย่างไปวิเคราะห์หาส่วนผสม โดยคุณโสตา รัตน์ แห่งมหาวิทยาลัยโอตาโก ประเทศนิวซีแลนด์ ซึ่งขณะนั้นได้ปฏิบัติงาน อยู่ที่โครงการโบราณคดีภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จากการวิเคราะห์ปรากฏว่า ส่วนผสมหลัก ได้แก่ ศิลาลง ดินเหนียว แกลบข้าว ทราย กรวด ในตัวอย่างบางชิ้นมีเมล็ดข้าวผสมอยู่ด้วย ส่วนผสมที่ใช้มากได้แก่ ทราย ซึ่งเมื่อเผาแล้วจะทำให้เนื้อดินมีความแกร่งมาก ลักษณะการเผาจะเผาแบบกลางแจ้งอุณหภูมิไม่คงที่ จึงทำให้สีของพระพิมพ์ดินเผาแตกต่างกัน รูปลักษณะของพระพิมพ์ดินเผากรุพระนาคน สามารถแบ่งออกได้เป็น 6 รูปลักษณะ คือ 1) แบบสี่เหลี่ยมผืนผ้า มี 20 แบบพิมพ์ 2) แบบฐานสี่เหลี่ยมยอดโค้ง มี 10 แบบพิมพ์ 3) แบบสามเหลี่ยมหน้าจั่ว มี 7 แบบพิมพ์ 4) แบบสามเหลี่ยมรูปใบไม้หรือรูปหอย มี 3 แบบพิมพ์ 5) แบบสี่เหลี่ยมจัตุรัส มี 1 แบบพิมพ์ 6) แบบลอยตัวองค์เดียว มี 11 แบบพิมพ์

2. ประวัติและความเป็นมาของทัศนคตินิยม สรุปได้ว่า กลุ่มจิตนิยม ถือว่าจิตเป็นความแท้จริงสูงสุดเพียงสิ่งเดียวเท่านั้น สสารเป็นเพียงปรากฏการณ์ของจิตเท่านั้น เช่น ร่างกายมนุษย์เป็นเพียงปรากฏการณ์ชั่วคราวของจิตเป็นที่ยึดอาศัยชั่วคราวของจิต เมื่อร่างกายสูญสลายจิตสัมพัทธ์ก็ยังคงอยู่ ซึ่งบางทีอาจกลับคืนสู่แหล่งเดิมของตนคือจิต สัมบูรณ์อันเป็นต้นตอของสรรพสิ่ง ทุกสิ่งทุกอย่างล้วนแต่อธิบายได้ด้วยอาการปรากฏของจิต สัมบูรณ์ทั้งสิ้น จิตเป็นธรรมที่มีเพียงชื่อหารูปไม่ได้ ผู้มีปัญหานั้นจึงจะรู้จักจิตได้ โดยมีทัศนะว่า “ศิลปะคือการเลียนแบบธรรมชาติ” ซึ่งมีประเด็นที่น่าพิจารณาอยู่ 2 ประเด็น คือ 1) สิ่งที่ถูกประดิษฐ์ขึ้น คือวัตถุและเหตุการณ์ที่แยกจากผู้สร้างในเทศะและกาล และ 2) การสร้างก่อให้เกิดการให้ต้องยอมรับรูปแบบในวัตถุ ความงามถือว่าเป็น สภาวะที่มีความเด่นชัดในการปรากฏต่ออารมณ์แห่งการรับรู้ของสิ่งต่างๆในจิตใจที่มีต่อวัตถุ ความงามและสภาวะที่ปรากฏเด่นชัดของศิลปะการประยুক্তวัตถุให้ทันสมัย เป็นที่นิยม แปรและแตกต่างจากรูปแบบของวัตถุเดิมมีความกระจัด และเต็มไปด้วยชีวิตชีวา ซึ่งสิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นถึง ความคิด จินตนาการของคนได้เป็นอย่างดี สภาวะแห่งความงามตามธรรมชาติ นั้น ย่อมแตกต่างจากความงามในทางศิลปะโดยที่ความงามตามธรรมชาติเป็นสภาวะที่อยู่ในกระบวนการการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงไปตามธรรมชาติของมันเอง แต่ความงามทางศิลปะเป็นความงามที่มนุษย์สร้างขึ้นเอง โดยประมวลประสบการณ์แห่งอารมณ์ที่เคยได้สัมผัสในชีวิตประจำวัน แล้วถ่ายทอด โดยผ่านทางมโนภาพ จินตนาการ หรือ อุดมคติ และนักปรัชญา

กลุ่มจิตนิยมได้ให้ความหมายของความงาม ไว้ว่า 1) ต้องมีความแปลกหูแปลกตา 2) ต้องมีความน่าทึ่ง 3) ความพึงพอใจ และ 4) ต้องมีความศรัทธา ซึ่งมีเกณฑ์ตัดสินความงามตามทัศนะจิตนิยมของตะวันตก และตะวันออก ซึ่งได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับการตัดสินคุณค่าทางความงามที่เหมือนกันคือความงามไม่สามารถใช้กฎเกณฑ์หรือเหตุผลที่เป็นรูปธรรม มาพิสูจน์ได้อย่างคณิตศาสตร์หรือวิทยาศาสตร์ เช่น ฮูม (David hume) มีทัศนะว่า สุนทรียะ หรือ ความงาม เป็นเพียงความรู้สึกที่เกิดขึ้นในจิตใจของมนุษย์ ซึ่งอาจเกิดขึ้นคล้ายๆกันหรือต่างกันได้เหมือนกันกับคนสองคนมองดูพระพิมพ์ดินเผากรุพระบรมธาตุสุทนต์ ด้วยกัน แต่ความรู้สึกย่อมต่างกัน หรือเหมือนกันได้ ส่วนความงามตามทัศนะจิตนิยมตะวันออกเช่นนาฏศิลป์อินเดียให้ความสำคัญต่อการแสดงออกซึ่งอารมณ์ความรู้สึกของนักฟ้อนรำผ่านนวรสี หรือ อารมณ์แห่งความรู้สึก 9 ชนิด

3. การวิเคราะห์ความงามพระพิมพ์ดินเผากรุพระบรมธาตุสุทนต์ตามทัศนะทฤษฎีจิตนิยม สรุปได้ว่า มีพระพิมพ์ดินเผากรุพระบรมธาตุสุทนต์จำนวน 4 พิมพ์ ประกอบด้วย 1) ประทับนั่งห้อยพระบาท (ปางนั่งเมือง) 2) พระพิมพ์ปางยมกปาฏิหาริย์ 3) พระพิมพ์ปางนาครคู้ และ 4) ปางทรงแสดงธรรม เพราะเป็นพิมพ์ที่ได้รับความนิยมของประชาชนโดยทั่วไป และเป็นพระพิมพ์ที่มีราคาแพงในวงการตลาดพระเครื่อง สรุปผลวิเคราะห์ได้ดังนี้

1) ความแปลกหูแปลกตา (Picture sureness) ความงามของพระพิมพ์ปางทรงแสดงธรรมประทับยืน (ปางประทานพร) มีความแปลกหู คือ ความแปลกใหม่ ความแตกต่างในด้านต่างๆ ไม่เหมือนใครในสิ่งที่เราได้ยินมา ความแปลกตา คือ ความแปลกใหม่ ความแตกต่างในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านความคิดประสบการณ์ แรงบันดาลใจ จินตนาการ ความแปลกแหวกแนว ความริเริ่มสร้างสรรค์ในสิ่งที่เราไม่เคยเห็นหรือประสบพบเจอในชีวิตประจำวัน ความแปลกหูแปลกตาจึงหมายถึง ความแปลกใหม่ความแตกต่างในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านความคิด แรงจูงใจจินตนาการความแปลกแหวกแนวความริเริ่มสร้างสรรค์ในสิ่งที่เราไม่เคยได้ฟังได้พบเห็นหรือประสบพบเจอในชีวิตประจำวัน เราเรียกว่า มีประสบการณ์ทางสุนทรียศาสตร์ เพราะสุนทรียศาสตร์มิใช่เพียงคุณสมบัติของศิลปะเท่านั้น แต่เป็นคุณสมบัติของสิ่งต่างๆ ในธรรมชาติอีกด้วย เหมือนดังที่เราได้เห็นพระพิมพ์ดินเผาสุทนต์ที่มีลวดลายอันประณีตสวยงามทำให้เราได้สัมผัสถึงความแปลกใหม่ในสกุลช่างที่ได้จัดสร้างขึ้นมานั้นทำได้โดดเด่นสวยงามอย่างยิ่ง

2) ความน่าทึ่ง (Sublimity) ของพระพิมพ์ปางทรงแสดงธรรมประทับยืน (ปางประทานพร) พบว่าแนวคิดความน่าทึ่ง หน้าอศรรยไฉ และความรู้สึกว่าน่าสนใจต่อวัตถุในรูปแบบที่แตกต่างกันของแต่ละท้องถิ่น ศิลปะในวัตถุนั้นสามารถสื่อออกมาให้เราเห็นในสิ่งต่างๆ ที่สะท้อนออกมาจากวัตถุได้ การจินตนาการในลวดลายต่างๆ จากนามธรรมให้มาเป็นรูปธรรมได้เสียและวัตถุถ้าเรามองในมุมลึกๆ ก็จะเห็นในมุมมองที่แตกต่างกันออกไป ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ สิ่งแวดล้อม จินตนาการ ความเป็นอยู่ของผู้ดู สิ่งเหล่านี้จะทำให้เกิดความเข้าใจศิลปะบนวัตถุนั้นได้อย่างลึกซึ้งมากยิ่งขึ้น ข้ายังได้เห็นถึงความสวยงาม ความนิ่ง “ความงามหรือความรู้สึกที่เป็นส่วนตัว” น่าทึ่ง น่าสนใจในวัตถุแต่ละอย่างที่สามารถสื่อออกมาผ่านงานศิลปะดินเผาที่เป็นลวดลายเอกลักษณ์เฉพาะของพระพิมพ์และยังสื่อถึงเรื่องราวพุทธประวัติเมื่อพบเห็นเข้าสามารถจินตนาการถึงพระพุทธเจ้าได้เป็นอย่างดี

3) ความพึงพอใจ (Satisfaction) ของพระพิมพ์ปางทรงแสดงธรรมประทับยืน (ปางประทานพร) พบว่า ความพึงพอใจเป็นความรู้สึกภายในจิตใจของมนุษย์ที่ไม่เหมือนกัน ขึ้นอยู่กับแต่ละบุคคลว่าจะมีความคาดหวังกับสิ่งหนึ่งสิ่งใดอย่างไร ถ้าคาดหวังหรือมีความตั้งใจมากและได้รับการตอบสนองด้วยดีจะมีความพึงพอใจมากแต่ในทางตรงกันข้ามอาจผิดหวังหรือไม่พึงพอใจเป็นอย่างยิ่ง เมื่อไม่ได้รับการตอบสนองตามที่คาดหวังไว้ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสิ่งที่ตั้งใจไว้ว่าจะมีมากหรือน้อย กล่าวได้ว่า ความพึงพอใจหมายถึงความรู้สึกหรือทัศนคติของบุคคลที่มีต่อสิ่งหนึ่งหรือปัจจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ความรู้สึกพอใจจะเกิดขึ้นเมื่อความต้องการของบุคคลได้รับการตอบสนองหรือบรรลุจุดมุ่งหมายในระดับหนึ่ง ความรู้สึกดังกล่าวจะลดลงหรือไม่เกิดขึ้น หากความต้องการหรือจุดมุ่งหมายนั้นไม่ได้รับการตอบสนอง จากการที่ได้พบเห็นหรือได้สัมผัสถึงวัตถุอย่างใดอย่างหนึ่ง เหมือนกับเราได้สัมผัสหรือได้ครอบครองพระพิมพ์ดินเผากรุณาคุณ เกิดความพึงพอใจในจิตใจของเรานั้นเอง

4) ความศรัทธา (Faith) ของพระพิมพ์ปางทรงแสดงธรรมประทับยืน (ปางประทานพร) พบว่าความเชื่อที่ไม่มั่งงายไร้เหตุผล เป็นความเชื่อที่ประกอบด้วยปัญญา ศรัทธาที่มั่นคง ศรัทธาที่มีความรู้กำกับ ไม่หวั่นไหวเอนเอียงไปเพราะความไม่รู้ ความหลงมกมาย ยิ่งเราได้พบเห็นโดยเฉพาะอย่างยิ่งแล้วเป็นสิ่งที่เราให้ความเคารพบูชาอยู่แล้ว คือพระพิมพ์ดินเผาที่สื่อถึงองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าผ่านมาเป็นพระพิมพ์ดินเผานาคุณ อันเป็นเอกลักษณ์อันประณีตอ่อนช้อยยิ่งทำให้เราเกิดความศรัทธาเป็นอย่างยิ่ง

อภิปรายผลการวิจัย

ในการทำวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์ความงามพระพิมพ์ดินเผากรุพระบรมธาตุนาาคู ตามทัศนคตินิยม ผู้วิจัยได้พบประเด็นที่น่าสนใจหลายประเด็นจึงได้นำประเด็นที่สนใจเหล่านั้นมาเพื่อการอภิปรายผลดังนี้

1) ประวัติและความเป็นมาของพระพิมพ์ดินเผากรุพระบรมธาตุนาาคู พบว่า สถานที่ตั้งพระบรมธาตุนาาคูปัจจุบันเป็นแหล่งเรียนรู้ถึงประวัติศาสตร์ที่บอกเรื่องราว ตำนาน วิถีชีวิต รวมถึงวิถีวัฒนธรรมท้องถิ่นทำให้รู้ถึงวิถีวัฒนธรรมว่าคนในสมัยนั้นมีการนับถือพระพุทธศาสนาได้จากหลักฐานที่มีการขุดค้นพบพระพิมพ์ดินเผาที่ขุดพบโดยสรุปด้วยการจัดหมวดหมู่แล้วมีจำนวนถึง 6 พิมพ์ และแต่ละพิมพ์ยังมีแบบพิมพ์ย่อยออกไปอีกเป็นจำนวนมาก นอกจากนี้พระบรมธาตุนาาคูในปัจจุบันนอกจากจะเป็นโบราณสถานและเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่สำคัญของอำเภอนาคู ซึ่งสอดคล้องกับ (สมชาติ มณีโชติ, 2531 : 58-72) ที่กล่าวไว้ในหนังสือเรื่อง ปติพิมพิทยา พระศรีอริยเมตไตรยจากพระพิมพ์นาาคู รัชสมัยลพบุรี สรุปลงได้ว่า พระพิมพ์ดินเผานาคู มีแบบพิมพ์ไม่น้อยกว่า 52 แบบพิมพ์ และความสำคัญของพระพิมพ์ดินเผานาคูอยู่ที่ความแตกต่างในลายระเอียดของพระพิมพ์แต่ละชิ้น ความแตกต่างดังกล่าวย่อมมีความหมายอยู่ในตัวเอง อีกทั้งยังบอกถึงคติความเชื่อลัทธิศาสนาที่แฝงอยู่ด้วย และพระพิมพ์ในสมัยโบราณไม่ได้แสดงแต่เพียงรูปพระพุทธรูปแต่อย่างเดียว แต่ได้แสดงถึงพระพุทธรูปองค์ใดองค์หนึ่งหรือสถานที่แห่งใดแห่งหนึ่งเป็นการเฉพาะ และสอดคล้องกับ (ประสาร บุญประคอง และคณะ, 2524 : 53-55) ที่ได้กล่าวไว้ใน จารึกหลังพระพิมพ์ดินเผานาคู สรุปลงได้ว่า การขุดแต่งโบราณสถานแห่งนี้ ได้ทราบว่าตัวเรือนโบราณสถานสร้างด้วยศิลาแลงวางเรียงซ้อนกันเป็นชั้นๆ เป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส การบรรจุสถูปจะบรรจุอยู่ตรงกลางโบราณสถาน ลึกลงไปจากระดับผิวดินประมาณ 0.50 เมตร ใช้ศิลาแลงสร้างครอบทับไว้อีกชั้นหนึ่งและมีโบราณวัตถุอันเป็นมงคล เช่น พระพิมพ์ดินเผาปางต่างๆ ดอกไม้เงิน ดอกไม้ทอง หินรัตนชาติ เป็นต้น วางเรียงรายอยู่โดยรอบ การบรรจุสถูปไว้ใต้พื้นดินอย่างนี้ จะคงเป็นประเพณีนิยมเรื่องการบรรจุพระธาตุไว้ใต้ดินแล้วสร้างสถูปครอบทับ

2) ทฤษฎีความงามในทัศนคตินิยม ความงาม คือ การที่เราใช้จิตแสดงปฏิกิริยาต่อสภาพการณ์ในสิ่งแวดล้อม หรือการที่จิตประเมินค่าความงามที่มีคุณค่าตามทัศนคตินิยม เป็นมาตรฐานการตัดสิน ซึ่งสอดคล้องกับ (ลักษณวัต ปาละรัตน์, 2551 : 25) ได้กล่าวไว้ในหนังสือ

สุนทรียศาสตร์ สรุปได้ว่า “ความงามนั้นเป็นเรื่องความชอบความพึงพอใจของแต่ละบุคคล สิ่งใดที่เราชอบ เราพอใจ สิ่งนั้นก็เป็นที่งามและมีคุณค่าแก่เรา สิ่งใดที่เราไม่ชอบ ไม่พอใจ สิ่งนั้นก็ไม่งาม ไม่มีค่ากับเรา ดังนั้น ความงามจึงไม่ใช่สิ่งที่ตายตัวไม่มีความจริงในตัว ความงามเป็นสิ่งที่สามารถเปลี่ยนแปลงไปตามบุคคล สังคม วัฒนธรรม ประสบการณ์ และโอกาส” และสอดคล้องกับ (พ่วง มีนอก, 2530 : 271-272) ได้กล่าวไว้ในหนังสือสุนทรียศาสตร์ สรุปได้ว่า สภาวะความงามทั้งหมดขึ้นอยู่กับประสบการณ์ จินตนาการ มโนภาพ หรือ อุดมคติของเราเอง แม้เราแยกสภาวะแห่งความงามตามธรรมชาติออกไปจากความงามทางศิลปะ ความงามนั้นก็มิได้มีสภาวะเป็นอิสระจากความรู้อยู่ของเรา

3) ความงามพระพิมพ์ดินเผากรุพระบรมธาตุนาาคูตามทัศนะทฤษฎีจิตนิยม พบว่า มโนคติประกอบแห่งความงามที่สมบูรณ์ครบถ้วน คือมีทั้ง 1) ความงาม (Beauty) 2) ความแปลกหูแปลกตา (Picture sureness) 3) ความน่าทึ่ง (Sublimity) 4) ความพึงพอใจ (Satisfaction) 5) ความศรัทธา (Faith) และ 6) ความรู้สึกเพลิดเพลิน (Beauty as the Feeling of Pleasure) เป็นเครื่องหมายบ่งบอกว่าพระพิมพ์ดินเผากรุพระธาตุนาาคูนั้นมีความงามไม่เฉพาะความงามทาง ซึ่งสอดคล้องกับ (ลักษณะวัต ปาละรัตน์, 2551 : 25) ได้กล่าวไว้ในหนังสือสุนทรียศาสตร์ สรุปได้ว่า ความงามนั้นเป็นเรื่องความชอบความพึงพอใจของแต่ละบุคคล สิ่งใดที่เราชอบ เราพอใจ สิ่งนั้นก็เป็นที่งามและมีคุณค่าแก่เรา สิ่งใดที่เราไม่ชอบ ไม่พอใจ สิ่งนั้นก็ไม่งาม ไม่มีค่ากับเรา และสอดคล้องกับ (พระสุรศักดิ์ สุธีโร, 2547 : บทคัดย่อ) ได้ทำวิจัยเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์ความงามของประติมากรรมในมหาเจดีย์ชัยมงคล วัดผาน้ำทิพย์เทพสิทธิวนาราม อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด” พบว่า สุนทรียศาสตร์เป็นศาสตร์ในวิชาปรัชญาที่ว่าด้วยเรื่องของคุณค่าและความงาม เป็นปรัชญาที่ค้นหาคำตอบว่า ความงามคืออะไร และเราต้องใช้อะไรเป็นเกณฑ์ตัดสินความงามนั้น ซึ่งในการวิเคราะห์ความงามของประติมากรรมของมหาเจดีย์ชัยมงคลในครั้งนี้ผู้วิจัยพบว่า ทฤษฎีจิตนิยม เป็นทฤษฎีที่มีเกณฑ์ตัดสินความโดยเน้นที่ความสำคัญที่ความรู้สึกของบุคคลหรือใช้ความรู้สึกของบุคคลเป็นเครื่องตัดสินความงาม

ข้อเสนอแนะ

ในการวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์ความงามพระพิมพ์ดินเผากรุพระบรมธาตุนาฏนาคตาม
ทัศนคตินิยม ผู้วิจัยได้แบ่งข้อเสนอแนะออกเป็น 2 ด้าน คือ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย/เชิงปฏิบัติการ

1) ทำการศึกษาพุทธปรัชญาการสร้างงานทัศนศิลป์ในภาคอีสาน ทั้งใน
รูปแบบจิตรกรรม ประติมากรรม และสถาปัตยกรรมต่างๆ เพื่อนำมาตีค่าความงามทางพุทธ
ศิลป์ของงานทัศนศิลป์นั้นๆ

2) ทำการศึกษาพุทธศิลป์ในโบราณสถานของภาคอีสาน โดยความร่วมมือกับ
กรมศิลปากรในท้องที่ เพื่อเชิดชูศิลปอีสานผ่านงานวิจัยของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลง
กรณราชวิทยาลัย

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1) การศึกษาวิเคราะห์อิทธิพลของพระพิมพ์ดินเผากรุพระบรมธาตุนาฏนาค
ต่อวิถีวัฒนธรรมชุมชน

2) การศึกษาวิเคราะห์ความงามพระพิมพ์ดินเผากรุพระบรมธาตุนาฏนาค
ผ่านมโนทัศน์ทางพุทธจริยศาสตร์ 3) การศึกษาวิเคราะห์พระพิมพ์ดินเผากรุพระบรมธาตุ
นาฏนาคในมิติพุทธอภิปัญญา

องค์ความรู้ใหม่

1) คุณค่าของพระพิมพ์ดินเผากรุพระบรมธาตุนาฏนาค ที่ความงามและคุณค่าทาง
จิตใจแล้ว ยังส่งเสริมคุณภาพชีวิตให้กับวิถีชีวิตชุมชน เป็นสถานที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ ความ
เชื่อที่มีต่อพระพิมพ์ต่างๆ คนในชุมชนได้นำคติธรรมที่แฝงอยู่องค์พระพิมพ์มาเป็นแนวในการ
ดำเนินชีวิต

2) พระพิมพ์ดินเผากรุพระบรมธาตุนาฏนาค ได้ส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนทำให้วิถี
ชีวิตของชาวอำเภอนาฏนาคที่มีต่อพระพิมพ์ดินเผากรุพระบรมธาตุนาฏนาคนั้นมีความเป็นอยู่
ที่มีความเป็นกัลยาณมิตร มีจิตใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อเพื่อนมนุษย์เกิดความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน
สอดคล้องกับแผนพัฒนาฯฉบับที่ 12 และอยู่อย่างพอเพียงที่มีปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็น
ฐานในการดำเนินชีวิต

เอกสารอ้างอิง

ณัฐพงษ์ บุญเพ็ชร และ ศุภวัตร อะโน. (2545). นครจัมปาศรี. (พิมพ์ครั้งที่ 1).

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

ปานทิพย์ สุภนกร และคณะ. (2538). ปรัชญาเบื้องต้น. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

พระไพฑูริย์ ปัญญาโก. (2557). การศึกษาวิเคราะห์คุณค่าทางสุนทรียในศิลปะลายสักของนายบุญเลิศ อนุศรี ตำบลบ้านกง อำเภอนองเรือ จังหวัดขอนแก่น. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญา, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สมชาติ มณีโชติ. (2531). ปติพิมพิทยาพระศรีอริยเมตไตรยจากพระพิมพ์นาฏนารัชมังคลาภิเษก. มหาสารคาม: อภิชาดิการพิมพ์.

ประสาร บุญประคอง และคณะ. (2524). จารึกหลังพระพิมพ์ดินเผาชาดุน. วารสารศิลปากร, 25(1).

ลักษณะวัต ปาละรัตน์. (2551). สุนทรียศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

พวง มินอก. (2530). สุนทรียศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

พระสุรศักดิ์ สุธีโร (มากมี). (2547). การศึกษาวิเคราะห์ความงามของประติมากรรมในมหาเจดีย์ชัยมงคล. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.